

Askola

Töyrylän kivikautisen asuinpaikan rajaus
Sorvasuontie-Mäittäläntie
asemakaava-alueella korttelissa 40
2015
– esiraportti –

v2

Hannu Poutiainen
Timo Sepänmaa

Tilaaaja: Kimmo ja Teemu Hopia

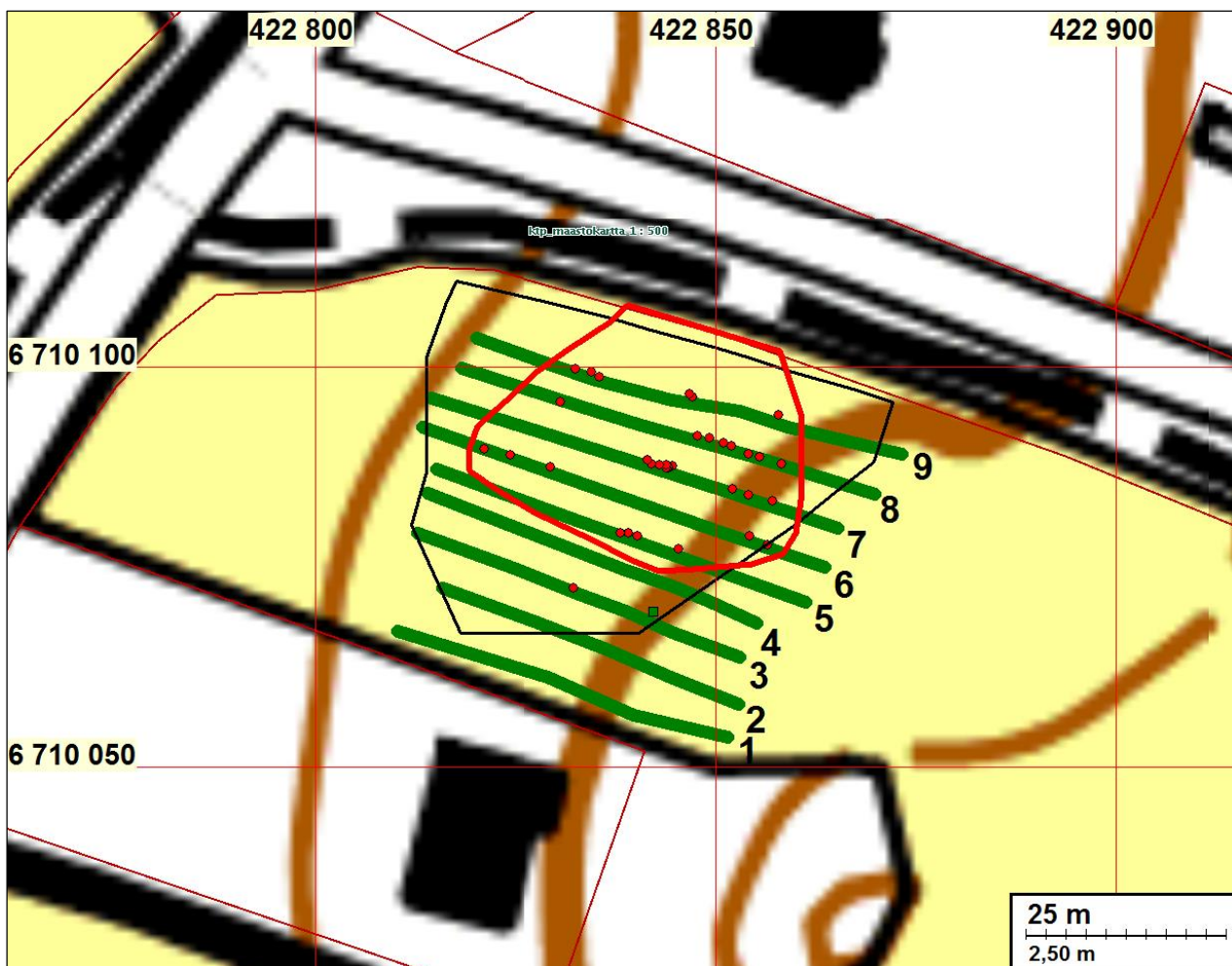
Sisältö

Kartat	2
Tarkkuusinventointi	3
Menetelmät.....	4
Havainnot.....	4
Koeoja 1.....	4
Koeoja 2.....	5
Koeoja 3.....	5
Koeoja 4.....	6
Koeoja 5.....	6
Koeoja 6.....	7
Koeoja 7.....	7
Koeoja 8.....	8
Koeoja 9.....	9
Koekuoppa 1.....	9
Yhteenveto ja tulkinta.....	10
Tulos	11

Kansikuva: Töyrylän asuinpaikalle kaivetut koeojat. Kaakkoon.

Kartat

Kartan selitys:

- *Vihreät viivat* = koeojat (leveys 130 cm)
- *Vihreä neliö* = koekuoppa (50 x 50 cm)
- *Punaiset pisteet* = havainnot pellon muokkauskerroksen alapuolisesta esihistoriallisesta kulttuurikerroksesta (pal.luuta, kvartsi-iskoksia, palanutta savea tai keramiikkaa).
- *Ohut musta viiva* = Museoviraston muinajäännösrekisterissä oleva, aikaisempi muinajäännösrajaus
- *Paksu punainen viiva* = ehdotus muinajäännösrajaukseksi vuoden 2015 tutkimusten perusteella.

Huomautuksia: Alueella todettuja historiallisen ajan (ilmeisesti noin 1850 – 1900) sekoittuneita kerroksia ja rakenteita ja myöhempiä kaivantoja ei tähän karttaan ole merkitty. Ehdotetun muinajäännösalueen eteläpuolella oleva piste osoittaa korkeintaan puolen neliömetrin laajuista ja muutaman senttimetrin paksuisia kivikautisen kulttuurikerroksen jäännöstä kyntökerroksen alapuolella. Tämä alue tulkittiin suojelun kannalta merkityksettömäksi.

Tarkkuusinventointi

Askolassa on vireillä Sorvansuon-Mäittäläntien asemakaavahanke. Asemakaavoitettavalla alueella korttelissa 40 sijaitsee Töyrylä (mj.tunnus: 18010078) kivikautinen asuinpaikka. Korttelin 40 maanomistaja tilasi kaavakonsultin Karttaako Oy:n välityksellä muinajäännöksen rajauksen korttelin 40 alueella Mikroliitti Oy:ltä. Museovirasto myönsi tutkimusluvan Töyrylän kivikautisen asuinpaikan koetutkimukselle 11.11.2015 (MV/161/05.04.01.02/2015). Maastotyö toteutettiin työn kannalta hyvissä olosuhteissa 17.–20.11.2015. Maastotyön tekivät Hannu Poutiainen ja

Timo Sepänmaa sekä osan aikaa Timo Jussila. Käytössä oli koko-aikaisesti kaivinkone kuljettajineen.

Menetelmät

Pääasiallinen tutkimusmenetelmä Töyrylän kivikautisella asuinpaikalla oli koeojien kaivaminen koneellisesti arkeologisessa valvonnassa. Sitä ennen tehtiin alustavaa selvitystä maanäytekairauksin. Siinä todettiin nokista, hiilensekaista kerrosta ja kiviä – mahdollista kulttuurikerrosta ja kiveystä - useissa kohdissa ja suhteellisen laajalla alueella. Kairausten perusteella valittiin yksi kohta, johon kaivettiin koekuoppa lapiolla ja lastalla. Koekuopasta löytyi tiiltä, nokinen kerros ja rapautunutta kiveä.

Havaintojen perusteella oli ilmeistä - vaikkakaan siihen viittaavia merkintöjä ei todettu 1840-luvun pitäjänkartalla eikä 1800-luvun lopun senaatinkartalla - että kivikautisen asuinpaikan alueella oli myös myöhäisen historiallisen ajan jäännöksiä. Tämä merkitsi sitä, että kairauksin ja pienin koekuopin ei ollut mahdollista luotettavasti, jos lainkaan, mahdollista selvittää kivikautisen asuinpaikka luonnetta, laajuutta ja säilyneisyyttä. Siten pääasiallisesti tutkimusmenetelmäksi valikoitui koneellinen koeojien kaivuu arkeologisessa valvonnassa.

Asuinpaikalle kaivettiin kaivinkoneella koeojia 9 kpl (leveys 1,3 m) rinteeseen suuntaisesti noin 5 m välein. Aivan kevyenliikenteen väylän lähelle pellonreunan tuntumaan ei kaivettu koeojaa, koska siinä menee maan alainen kaapeli pellonreunan suuntaisesti. Koeojista poistettiin ensin muokkauserros. Sitten kaivamista jatkettiin – mikäli mitään kulttuurikerrosta, rakennetta tms. ei ilmennyt – siihen syvyyteen, mikä kulloisessakin tilanteessa katsottiin tarpeelliseksi. Koeojista selvitettiin, onko niissä kivikautista kulttuurikerrosta, rakennetta ja löytöjä. Lisäksi selvitettiin millaista muuta, kivikautista myöhäisempää maankäyttöä paikalla oli ollut ja miten se oli vaikuttanut kivikautisen asuinpaikan säilyneisyyteen.

Koeojien kaivaustaso viimeisteltiin tarvittaessa lapiolla ja lastalla. Löydöt otettiin (alustavaa tarkastelua varten) talteen riippumatta niiden iästä tai luonteesta. Koeojista tehtiin havaintoja podsolimaannoksen säilyneisyydestä, mahdollisista kulttuuriperäisistä anomaliaista, löydöistä yms. Kaikki koeojat dokumentoitiin valokuvaamalla ja mittauksin. Lisäksi kirjallisessa dokumentoinnissa merkittiin muistiin maakerrokset ja niiden paksuudet sekä löydöt ja muut relevantit havainnot. Koeojien sijainnit mitattiin VRS-palveluun kytketyllä GNSS RTK vastaanottimella (ulkoisen tarkkuus alle 30 cm).

Dokumentoinnin jälkeen koeojat peitettiin.

Havainnot

Seuraavassa esitetään kenttätöiden havainnot koeojittain.

Koeoja 1

Koeojan yläosassa resentti kaivanto (sekoittunut alue), joka oli havaittavissa heikosti erottuvana rajana suhteessa viereiseen maa-ainekseen. Resentin kaivannon vieressä paikalle tuotua maaainesta, eli kivistä soraa oli noin 8 m matkalla (sekoittunut alue). Koeojan keskivaiheilla oli hiekkaa ja sekoittunutta maa-ainesta selvästi syvemmillä kuin muualla, noin 6 m matkalla. Sekoittuneen kerroksen (yläosa peltomultaa) max paksuus oli 50 cm, sen alla oli hiekkaa 10–15 cm, sit-

ten savea 25–30 cm. Löytöinä ko. sekoittuneesta kerroksesta saatiin rautainen avain (myöhäiseltä historialliselta ajalta) ja sekoittuneen kerroksen alapuolisesta hiekasta yksi kvartsi-iskos. Myös peltomullassa oli havaittavissa muutamia kvartseja.

Koeojan kaakkoispäässä muokkauskerros oli 25 cm syvyydessä, hiekka 15 cm, savi 5 cm, kokonaissyvyys oli 45 cm. Koeojan luoteispäässä muokkauskerros oli 20–25 cm, savi 15–20 cm, kokonaissyvyys 40 cm.

Koeoja 2

Kaakkoispään tuntumassa tuli esiin nokea ja hiiltä sekä tiiltä sisältävän maa-aineksen sekainen kiveys, jonka kooksi mitattiin näkyviin kaivetulta osalta noin 60x70 cm. Kiveykseen liittyvänä oli sekoittuneen maa-aineksen alue noin 4 m matkalla. Löytöinä tuli lasittamatonta punasavikeraamiikkaa myöhäiseltä historialliselta ajalta) ja tiiltä. Koeojan keskivaiheilla (samalla kohtaa rinneessä kuin koeojassa 1) todettiin sekoittuneen kerroksen alue 6-7 m matkalla. Siitä tuli näkyviin kolme kiveä (halkaisija noin 50–70 cm), joista kaksi oli vierekkäin. Niiden yläpuolisesta sekoittuneesta kerroksesta – jotka jatkuivat kivien vieressä alemmas – löytyi tiiltä ja keskikokoisen / kookkaan eläimen palamaton putkiluu. Lisäksi tiiltä löytyi kivien vierestä sekoittuneesta kerroksesta 60 cm syvyydestä. Sekoittunutta kerrosta oli peltomullan (paksuus noin 30 cm) alapuolella vähintään 40 cm.

Koeojan kaakkoispäässä muokkauskerros oli 25–30 cm ja hiekka 10–15 cm syvyydessä, kokonaissyvyys oli 40 cm. Koeojan luoteispäässä muokkauskerros oli 25 cm, savi 15 cm, kokonaissyvyys 40 cm.

Rakennuksen peruskiviä koeojasta 2.

Koeoja 3

Koeojan kaakkoispäästä lähtien, jossa isohko kivi, paljastui sekoittuneen kerroksen alue. Siinä havaittiin tiiltä ja nokea noin 11 m matkalla. Muokkauskerroksen alaosa löytyi fajanssia. Lähellä koeojan luoteispäätä oli toinen sekoittuneen maa-aineksen alue, jossa oli tiiltä ja nokea 1,5 m matkalla.

Koeojan kaakkoispäässä muokkauskerros oli 30 cm, sen alla sekoittunut kerros 5-10 cm, hiekka 0-5 cm, kokonaissyvyys 40 cm. Koeojan luoteispäässä muokkauskerros 25 cm, hiekka 7 cm, savi 8 cm, kokonaissyvyys 40 cm.

Koeoja 4

Koeojan kaakkoispäästä lähtien tuli esiin sekoittunutta kerrosta, jossa näkyi nokea ja maatunutta puuta noin 12 m matkalla. Kaakkoispään tuntumasta, sekoittuneen kerroksen alaosasta, löytyi ruostunut rautaesine, mahdollisesti puulapion teräosa. Sekoittuneessa kerroksessa oli yksi isohko (70x50 cm) kivi. Koeojan alaosasta tuli esiin toinen sekoittuneen maa-aineksen alue 2 m matkalla.

Koeojan kaakkoispäässä muokkauskerros oli 25–30 cm, sen alla sekoittunut kerros 25–30 cm, hiekka 0-5 cm, kokonaissyvyys 55 cm. Koeojan luoteispäässä muokkauskerros oli 25 cm, hiekka 10 cm, savi 5 cm, kokonaissyvyys 40 cm.

Koeoja 5

Koeojan kaakkoispään tuntumassa oli sekoittunut noki- ja humusalue, 1 m matkalla, josta löytyi pala fajanssia ja useita paloja vihreää lasia rikkoutuneesta astiasta. Koeojan keskivaiheilla halkaisijaltaan paljastui noin 1 m alue, jossa näkyi nokea ja hiiltä ja ympärillä punertavaa (palanutta) maa-ainesta.

Koeojasta löytyi hiekkakerroksesta palanutta luuta 1 pala yhdestä kohdasta ja 2 palaa toisesta kohdasta. Viimeksi mainitulle kohdalle kaivettiin lapiolla ja lastalla pieni tarkistuskuoppa (50x22 cm) muuta kaivantoa syvemmälle. Tarkistuskuopasta löytyi palanutta luuta pieninä hippuina, ja punertava maa-aines (todennäköinen kulttuurikerros) jatkui muokkauskerroksen alapuolelta noin 40 cm syvyyteen. Kerroksen yläosasta löytyi hienoksi jauhaantunutta hiiltä 9x5 cm alalta.

Koeojan kaakkoispäässä muokkauskerros 25 cm ja hiekka 5 cm syvyydessä, kokonaissyvyys oli 30 cm. Koeojan luoteispäässä muokkauskerros oli 25 cm, savi 10 cm, kokonaissyvyys 35 cm.

Historiallisen ajan kerrosta, jossa fajanssia ja astialasia koeojassa nro 5.

Kulttuurikerrosta kyntökerroksen alapuolella koeojassa nro 5.

Koeoja 6

Koeojan kaakkoispäästä lähtien tuli esiin nokinen sekoittuneen kerroksen alue, jossa näkyi punaiseksi ja valkoiseksi palanutta hiekkaa noin 4 m matkalla. Koeojan yläosasta löytyi maakuoppaan haudatun eläimen osittain maatuneet jäännökset. Maakuopan koko näkyviltä osin oli 1,6x0,9 m. Koeojan keskivaiheilla, siihen nähden poikittainen, pieni palomaa-alue 0,8 m alalla. Siinä oli keskellä hiiltä, sen ympärillä valkoiseksi palanutta hiekkaa ja sen ympärillä punaiseksi palanutta hiekkaa.

Koeojan alaosan eli luoteisosan puolelta löytyi punertavan hiekan alueelta palanutta luuta pieninä hippuina noin 4 m matkalta. Siitä alarinteeseen maa-aines oli savea.

Koeojan kaakkoispäässä muokkauskerros 30 cm, hiekka 10 cm, kokonaissyvyys 40 cm. Koeojan luoteispäässä muokkauskerros 25 cm, savi 10 cm, kokonaissyvyys 35 cm.

Koeoja 7

Koeojan kaakkoispäästä lähtien oli nokinen sekoittuneen kerroksen alue 6 m matkalla.

Koeojassa havaittiin punertavaa maa-ainesta, jossa oli pieniä palaneen luun palasia ja hippuja sekä kvartsi-iskoksia (kulttuurikerrosta) kahdessa eri kohdassa. Niistä kaakkoisemmassa kohdassa todettiin punertavan maa-aineksen kerrosta 7 m matkalla, samoin luoteisemmassa kohdassa. Niiden välissä oli 4 m matkalla vaaleampaa hiekkaa, jossa ei havaittu kvartseja eikä palanutta luuta.

Toisen kulttuurimaa-alueen kohdalle kaivettiin koeojan poikki kapea kaivanto (pituus 1,3 m, leveys 0,2 m), jolla tarkistettiin punertavan kerroksen paksuutta. Sitä oli enimmillään 17 cm pelto-mullan alapuolella.

Koeojan kaakkoispäässä muokkauskerros oli 30 cm ja hiekka 10 cm syvyydessä, kokonaissyvyys oli 40 cm. Koeojan luoteispäässä muokkauskerros oli 25 cm syvyydessä, savi 5-10 cm, kokonaissyvyys oli 30–35 cm.

Kvartsi-iskos koejassa nro 7.

Koeja 8

Koeijan kaakkoispäästä lähtien oli nokinen sekoittuneen kerroksen alue 4 m matkalla. Sen kohdalla, koeijan poikki viistosti, tuli esiin kapea (30–40 cm levyinen) humuksen ja kivennäismaan sekoittunut alue, joka todettiin ojamaiseksi kaivannoksi.

Koeijan kaakkoisosassa havaittiin, nokisesta sekoittuneesta maa-alueesta lähtien, punertavaa hiekkaa, jossa oli pieniä palaneen luun palasia ja hippuja sekä kvartsi-iskoksia (kulttuurikerrosta) 12 m matkalla. Sitä rikkoi em. ojamainen kaivanto 10 m matkalla. Koeijan luoteisosassa havaittiin punertavaa hiekkaa, pari palaneen luun palaa ja luuhippuja 4 m matkalla.

Koeijan kaakkoispäässä muokkauskerros oli 25–30 cm, hiekka 5 cm syvyydessä, kokonaisuus 40 cm. Koeijan luoteispäässä muokkauskerros oli 30 cm, savi 10 cm syvyydessä, kokonaisuus oli 40 cm.

Kivikautista kulttuurikerrosta koejassa nro 8 (vas). Resentti kaivanto ja vihreää ikkunalasia mitan yläpuolella oikealla. Kivikautinen kvartsi mitan alapuolella vasemmalla. Koeja nro 8 (oik).

Kvartsi-iskos koejassa nro 8 (vas.). Resentti oja koejassa nro 8 (oik.).

Koeja 9

Kaivannon yläosassa paljastui 60x40 cm kokoinen nokilaikku. Sen lähellä oli sekoittunut, noki-nen kerros, jossa näkyi rapautunutta (palanutta) kiveä, tiiltä ja vihreää tasolasia 1 m matkalla.

Yläosan sekoittuneesta alueesta lähtien havaittiin punertavaa hiekkaa lähes yhtenäisesti noin 35 m matkalla. Siitä tuli pieniä palaneen luun palasia ja hippuja sekä kvartsi-iskoksia (kulttuurikerrosta), Ko. alueen keskivaiheilla oli kuitenkin vaaleamman hiekan alue.

Alemman kulttuurimaa-alueen kohdalle kaivettiin koejan poikki kapea kaivanto (pituus 1,3 m, leveys 0,2 m), jolla tarkistettiin punertavan kerroksen paksuutta. Sitä oli enimmillään 18 cm peltomullan alapuolella.

Koejan kaakkoispäässä muokkauskerros oli 25 cm, hieta 5 cm syvyydessä, oli kokonaissyvyys 30 cm. Koejan luoteispäässä muokkauskerros oli 25–30 cm, savi 5-10 cm syvyydessä, kokonaissyvyys 40 cm.

Palanutta luuta koejassa nro 9 (vas.). Kivikautista kulttuurikerrosta koejassa nro 9 (oik.).

Koekuoppa 1

Koko 70x70 cm, syvyys 37 cm. (N 6710069.4 E 422842.2)

Muokkauskerros 25 cm, sen alta noen, hiilen, humuksen ja tiilenpalojen sekainen kerros, jossa myös isompia kappaleita tiiltä. Ei kaivettu pohjaan.

Yhteenveto ja tulkinta

Asuinpaikan alue saatiin tutkittua sen luonteen, laajuuden ja säilyneisyyden selvittämiseksi. Se edellytti kuitenkin koeojien, joskin suhteellisen kapeiden, kaivamista riittävän pienin välein. Harvemmin välein kaivetuista koeojista ei olisi saanut tarpeeksi luotettavaa kuvaa. Tiheämmällä verkostolla taas ei välttämättä olisi saatu mitään olennaista lisäinformaatiota selvitetävänä olleisiin seikkoihin.

Tutkimuksessa selvisi, että kivikautisen asuinpaikan alueella on myöhään historiallisella ajalla ollut ainakin yksi rakennus, mutta havaintojen perusteella niitä on todennäköisesti ollut useita. Rakennuksen jäännöksistä oli useassa kohdassa jäljellä kookkaita kiviä, todennäköisesti peruskiviä. Lisäksi yhdessä kohdassa oli kiveystä, jossa voimakkaasti rapautuneita (palaneita), suhteellisen pieniä kiviä. Todennäköisesti kyseessä on uunin jäännös. Monissa kohdissa oli jäljellä myös maaton puuta, todennäköisesti rakennusten puurakenteista. Kauttaaltaan näihin jäännöksiin liittyi hiiltä, nokea ja humusta sekä kivennäismaata sisältävä kerros. Hiiltä ja nokea osoittautui olevan laajalla alalla, mikä viittaa siihen, että yksi tai useampi rakennus on palanut.

Kyseiseen kerrokseen ja rakenteisiin liittyi myöhäisen historiallisen ajan rikkonaisten esineiden kappaleita: tiiltä, fajanssia, punasavikeramiikkaa, kirkasta ja vihreää tasolasia (ikkunalasia), vihreää astialasia, rautaesineitä ja rautanauloja. Historiallisen ajan rakenteiden, kerrosten ja löytöjen keskinäinen konteksti on selvä ja yhtenäinen. Paikalliset asukkaat kertoivat, että paikalla olisi ollut talo 1800-luvun puolivälin tienoilta 1900-luvun alkuun.

Muutamista paikoista historiallisesta kontekstista löytyi myös kvartsi-iskoksia – kuten myös muokkauskerroksesta. Paikoin mahdollista kivikautista kulttuurikerrosta (punertavaa hiekkaa ja palaneen luun hippuja) oli historiallisen ajan kerroksen vieressä tai siinä kiinni. Historiallisen ajan asutusvaiheen kerros ja siihen liittyvät rakenteet jatkuivat yleensä syvemmälle kuin muokkauskerros, paikoin niin syväälle, että kivikautista kulttuurikerrosta ei ollut voinut säilyä. Asuinpaikalla todettiin myös muutamia moderneja kaivantoja ja muita häiriöitä.

Edellä esitetty merkitsee sitä, että osa kivikautisesta asuinpaikasta on tuhoutunut myöhäisen historiallisen ajan maankäytön yhteydessä. Mahdolliset kivikautiset rakenteet ja kulttuurikerros sekä niihin liittyvien esineiden arkeologinen konteksti on tuhoutunut ja häiriintynyt tietyistä osin niin horisontaalisesti kuin vertikaalisesti. Vuoden 2015 tutkimuksen perusteella tämä näyttää koskevan erityisesti asuinpaikan eteläosaa. Havaintojen perusteella pohjoisosaa näyttää säilyneen paremmin.

Kivikautisen asuinpaikan pohjoisosasta paljastui vierekkäisistä koeojista muokkauskerroksen alta useista kohdin punertavaa hiekkaa, joista löytyi paikoin kauttaaltaan palaneen luun hippuja sekä muutamista kohdista pieniä kappaleita palanutta luuta sekä kvartsi-iskoksia. Osassa koeojia yhtenäistä kulttuurikerrosta näyttää olevan horisontaalisesti usean metrin matkalla. Säilyneen kerroksen paksuutta selvitettiin kolmessa kohdassa, ja paksuudet ovat: 17 cm, 18 cm ja 40 cm.

Oheisessa kartassa (sivulla 3) esitetään asuinpaikan rajausta (varoalueineen) koeojista saatujen havaintojen ja löytöjen perusteella. Kartalle ei ole merkitty niitä paikkoja, joissa on historiallisen ajan rakennusten ja rakenteiden jäännöksiä ja joilta kohdin kivikautinen asuinpaikka on tuhoutunut. Punaiset pisteet kartalla kuvaavat niitä kohtia, joista palaneen luun ja kvartsien löytöpaikat on mitattu tarkkuus-gps-laitteella. Palanutta luuta osana kulttuurikerrosta oli huomattavasti useammassa kohdassa, kuitenkin palaneen luun levintä kokonaisuudessaan oli kartan osoittama –

esiintymien reunojen dokumentointiin kiinnitettiin erityistä huomiota. Vaikka otetaan huomioon myöhäisen historiallisen ajan maankäytön häiriöt asuinpaikalla, näyttää siltä, että kivikautinen asuinpaikkaa on kahdella eri korkeustasolla.

Tulos

Asuinpaikka rajattiin. Muinaisjäännöksen uuden rajauksen sisäpuolella on hyvin eri tavoin säilyneitä osia kivikautisesta asuinpaikasta. Asuinpaikan pohjoisosassa kulttuurikerros löytöineen näyttää muokkauskerroksen alapuolella säilyneen suhteellisen hyvin ja jopa horisontaalisesti yhtenäisenä. Eteläosassa on laajahkoja tuhoutuneita kohtia, ja kivikautinen kulttuurikerros näyttää sirpaleiselta ja hajanaiselta niin horisontaalisesti kuin vertikaalisesti.

Kivikautiseen asuinpaikkaan kuuluvia rakenteita ei löytynyt. Sellaiset, esim. kuoppalieden jäännökset, ovat kuitenkin niin pienialaisia, että niiden löytäminen ko. kaltaisessa tutkimuksessa on hyvin sattumanvaraista. Ottaen huomioon, että säilyneen asuinpaikan osalta palanutta luuta oli lähes kauttaaltaan, on hyvin todennäköistä, että asuinpaikalla on ollut ainakin yksi tulisija, luultavasti myös muita rakenteita. Sellaisten löytäminen, sikäli kuin ne ovat säilyneet, edellyttää käytännössä yleensä koko alueen kattavia arkeologisia kaivauksia.

2.12.2015

Hannu Poutiainen
Timo Sepänmaa